

Journal of Education Studies

Volume 3
Issue 2 Feb - Mar 2516

Article 5

1-1-1973

การสอนเขียนศิลปะ

อัจฉรา ประไพตระกูล

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

ประไพตระกูล, อัจฉรา (1973) "การสอนเขียนศิลปะ," *Journal of Education Studies*: Vol. 3: Iss. 2, Article 5.

DOI: 10.58837/CHULA.EDUCU.3.2.9

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/educujournal/vol3/iss2/5>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Education Studies by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

อัจฉรา ประไพตระกูล การสอนเป็นคณะ

วิธีสอนแบบใหม่ๆ เป็นสิ่งที่ครูควรสนใจ เพราะครูต้องเป็นผู้รอบรู้และมีแนวความคิดกว้างขวางการแสวงหาความรู้มาปรับปรุงการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็น การคิดค้นการวิธีสอนใหม่ๆ อาจมีส่วนช่วยให้การเรียนมีผลดีขึ้น ไม่ว่าจะแก่นักเรียนระดับไหนก็ตาม เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรมองข้าม การสอนแบบเป็นคณะ (Team Teaching) ไปเสีย

การสอนเป็นคณะคืออะไร

มีผู้อธิบายความหมายและให้คำจำกัดความต่างๆ กันหลายๆ อย่างดังนี้:

“การสอนเป็นคณะเป็นการจัดระเบียบการสอนแบบหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับครูผู้สอนและนักเรียนที่ได้รับมอบหมายให้สอน ปกติการสอนแบบนี้มีครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รับผิดชอบร่วมกันสอนนักเรียนกลุ่มเดียวกัน โดยรับผิดชอบการสอนทั้งหมดหรือการสอนส่วนใหญ่”¹

“การร่วมกันทำการสอนแบบง่ายๆ ระหว่างครูจำนวนสองคน หรือสามคน ก็เรียกว่าเป็นการสอนเป็นคณะได้”²

“การสอนเป็นคณะเป็นการวางแผนร่วมกัน ครูแต่ละคนทำงานในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง คณะโดยมีครูคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานหรือหัวหน้า ครูแต่ละคนรับผิดชอบสอนตอนใดตอนหนึ่งโดยเฉพาะ สถานที่ที่จัดไว้สำหรับกิจกรรมเฉพาะอย่านับว่าสำคัญมาก”³

“การสอนเป็นคณะคือการแนะนำสั่งสอนโดยความร่วมมือของคนหลายคน เป็นการสอนนักเรียนโดยมีครูตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำงานด้วยกัน”⁴

“การสอนเป็นคณะมีลักษณะ 3 อย่างคือ ก. การร่วมมือระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ข. หน้าที่ต่าง ๆ กันของผู้ร่วมงาน ค. การจัดหมู่เด็กเรียนที่ยืดหยุ่นได้หลายอย่าง”

ความมุ่งหมายของการสอนเป็นคณะ

การสอนเป็นคณะนี้ทำได้ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา แต่วิธีดำเนินการและความมุ่งหมายของการสอนเท่านั้นที่จะต่างกันไป เหตุผลในการจัดการสอนเป็นคณะนั้น โรงเรียนแต่ละแห่งจัดขึ้นมีความเห็นแตกต่างกันไปพอจะสรุปเหตุผลอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า การสอนเป็นคณะจัดขึ้นเพื่อ

1. ปรับปรุงประสิทธิภาพของการสอน เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนเบื่อหน้าครูคนเดียวที่สอนซ้ำซากจำเจ และให้นักเรียนได้รับความรู้และความคิดเห็นจากครูหลาย ๆ คนพร้อม ๆ กันไป

2. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งหมายให้ร่วมมือกันในการทำงาน โดยได้รับฟังความคิดเห็นจากคนหลาย ๆ คนพร้อมกัน แทนที่จะได้รับฟังจากคน ๆ เดียว การสอนเป็นคณะไม่ใช่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) หรือยึดนักเรียนเป็นศูนย์

กลาง (Student Center) แต่เป็นการประสานงานกันระหว่างครูหลายคนและนักเรียนหลายคน ครูทุกคนภายในคณะต้องวางแผนร่วมกันสอนร่วมกันประเมินผลร่วมกัน

3. ใช้เวลาทั้งหมดของครูให้ผูกพันอยู่กับการสอน จัดประสบการณ์ให้กับนักเรียน ดังนั้นการจัดชั้นเรียน ตลอดจนลักษณะของอาคารเรียนจึงต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย จากรูปสี่เหลี่ยมกลายเป็นหกเหลี่ยมหรือวงกลม นอกจากนี้ห้องเรียนแต่ละห้องยังต้องมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นไว้ให้พร้อม

4. แก้ปัญหาจำนวนนักเรียนในห้องเรียน ตรงตามวัตถุประสงค์ของการสอนเป็นคณะ คือการสอนกลุ่มใหญ่ๆ โดยอาจมีการแบ่งนักเรียนเป็นหมู่ย่อยๆ ให้ทำงานตามความถนัด อีกทั้งความสามารถของแต่ละบุคคล นักเรียนแต่ละหมู่ต่างก็ได้รับการดูแลจากครูโดยทั่วถึง ในกรณีเช่นนี้ตารางสอนต้องยืดหยุ่น และจัดช่วงเวลาเรียนให้มีเวลามากกว่าตารางสอนแบบเดิม

5. ช่วยส่งเสริมทางด้านการฝึกหัดครู โดยที่การสอนเป็นคณะต้องการครูหลายคน โรงเรียนก็อาศัยนักเรียนฝึกหัดครูเข้าสอนร่วมกับครูที่มีความชำนาญอยู่ก่อนแล้วแทนที่จะเข้าฝึกสอนโดยลำพัง

6. แบ่งเบาภาระของครูใหญ่ในการนิเทศการสอน และการวางแผนการสอนภายในโรงเรียน เพราะครูแต่ละคนก็เลือกหัวหน้าของตนขึ้น ร่วมกันวางแผนการสอน สอน และประเมินผลร่วมกัน

7. แก้ปัญหาการจ้างครูที่ขาดวุฒิครูเข้าสอน เพราะเมื่อสอนเป็นคณะ ไม่จำเป็นที่ครูทุกคนต้องมีความรู้ความชำนาญในวิชาครูด้วยเสมอไป เพราะได้ทำงานร่วมกับครูอื่นที่มีความรู้ทางวิชาครูและหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในตัว

8. แก้ปัญหาความยุติธรรมในการกำหนดชั่วโมงสอนของครู เพราะครูทุกคนจะทำงานเท่าๆ กัน ไม่มีใครสอนมากสอนน้อย การสอนแทนเมื่อครูอีกคนหนึ่งขาดงานในกรณีเช่นนี้ ทำให้ครูทุกคนชวนขวยที่จะแสวงหาความรู้ในวิชาต่างๆ ทุกวิชา แม้ว่าจะมีวิชาที่ตนมีความถนัดอยู่เพียงไม่กี่วิชาก็ตาม ซึ่งต่างกับการสอนแบบเดิมที่ครูไม่สนใจการสอนของผู้คนที่นอกเหนือไปจากความสนใจของตน และหน้าที่ต่างๆ ที่ตนได้รับมอบหมาย

การสอนเป็นคณะเริ่มต้นที่ Englewood ใน Florida และ Carson City ใน Michigan เมื่อปี ค.ศ. 1956 ต่อมา Dr. Robert H. Anderson เป็นผู้ริเริ่มการสอนแบบเป็นคณะขึ้นในโรงเรียน Franklin Elementary School ที่เมือง Lexington มลรัฐ Massachusetts ในปี ค.ศ. 1957 เรียกว่าโครงการ L.T.T.P. (The Lexington Team Teaching Program) แล้วต่อมามีการขยายไปที่โรงเรียน Joseph Estabrook ในรัฐเดียวกัน เมื่อปี ค.ศ. 1961 การดำเนินงานและการวางแผนได้ความร่วมมือจากคณะกรรมการศึกษาของมหาวิทยาลัยปรัชญาของการดำเนินงานเรื่องนี้ ถือความเชื่อที่ว่า นักเรียนจะศึกษาได้ผลดีเมื่อได้ทำงานร่วมกับผู้ใหญ่หลายๆ คนตั้งแต่อายุน้อย จากโครงการทดลองที่ Lexington ทำให้การจัดการสอนแบบนี้ในสหรัฐอเมริกาขยายตัวไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็วมาก ทุกมลรัฐและหลายชุมชน เกิดตื่นตัวจัดการสอนแบบคณะมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะในโรงเรียนประถม วิธีการจัดคณะผู้สอน วิธีการสอนและวิธีประเมินผลมีการดัดแปลงหรือลอกแบบมาจากโรงเรียนทั้งสองแห่งที่กล่าวมานี้

ชั้นของการสอนเป็นคณะ

โดยทั่วไปแล้วการสอนเป็นคณะจัดออกเป็น 3 ชั้นคือ

1. การสอนเป็นหมู่ใหญ่ทั้งหมด (Large Group Instruction)
2. การสอนเป็นหมู่เล็ก (Seminar or Small Group Instruction)
3. การศึกษาค้นคว้าตนด้วยตนเอง (Independent or Individual Study)

การสอนเป็นคณะเป็นวิธีสอนที่ยืดหยุ่น^{๕๕} ทั้งนี้เพราะว่ารายการต่างๆ ที่เตรียมไว้ล่วงหน้า อาจต้องเปลี่ยนแปลงบ้าง เช่น บางวิชาในบางครั้งสอนรวมกันเป็นหมู่ใหญ่ (Large Group Instruction) แต่บังเอิญนักเรียนไม่เข้าใจ เมื่อมีเหตุจำเป็นเช่นนี้ การสอนจึงต้องเปลี่ยนแปลงเป็นการสอนกลุ่มเล็ก (Seminar or Small — Group Instruction) หรือถ้าบางครั้งนักเรียนบางคนเข้าใจแล้ว ครูก็อาจให้ค้นคว้าพิเศษในขณะที่เพื่อน^{๕๖} ต้องไปเรียนในกลุ่มเล็กตั้งนั้นเป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ตารางเวลาสำหรับวิชา และเวลาเรียนจำเป็นต้องยืดหยุ่น และครูจำเป็นจะต้องเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าสำหรับการสอนทุก^{๕๗} ชั้นเสมอ

ในเรื่องเกี่ยวกับขั้นที่ 3 ของการสอนเป็นคณะนี้ Harold S. David ได้แสดงความเห็นเป็นเชิงสรุปเรื่องนี้ไว้ว่า^{๕๘} ขั้นที่ 3 ของการสอนเป็นคณะก็คือการศึกษาเนื้อหาของหลักสูตรและตอบคำถาม 3 ข้อ คือ

1. นักเรียนสามารถเรียนรู้อะไรได้ดีที่สุดจากการฟังอธิบายจากผู้อื่น
 2. นักเรียนสามารถเรียนรู้อะไรได้จากการสัมพันธ์ติดต่อกันระหว่างตัวของนักเรียนกับครู
 3. นักเรียนสามารถเรียนรู้อะไรได้ด้วยตัวเอง
- คำตอบของคำถามข้อที่ 1 คือ การเรียนเป็นกลุ่มใหญ่
 คำตอบของคำถามข้อที่ 2 คือ การเรียนเป็นกลุ่มเล็กเพื่อการอภิปราย
 คำตอบของคำถามข้อที่ 3 คือ การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง

การเรียนเป็นกลุ่มใหญ่ คือการที่กำหนดวิชาที่จะให้นักเรียนศึกษาโดยให้มีการเรียนการสอนที่ดีที่สุด วิทยากร ภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียง และโทรทัศน์ จะได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ถ้าหากจะเป็นการช่วยให้การสอนของครูดีขึ้น หรืออาจทำให้นักเรียนเข้าใจได้ดีกว่าการอธิบายของครู จำนวนนักเรียนประมาณ 50 คน หรือมากกว่านั้น เป็นการเหมาะสมแก่เวลาและพลังงานของครู เพื่อการบรรลุเป้าหมายในการสอน ทำให้การสอนและการใช้อุปกรณ์มีประสิทธิภาพดีขึ้น

การเรียนเป็นกลุ่มเล็ก เด็กนักเรียนจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างมีอิสระและจำนวนนักเรียนต้องพอดี การแบ่งกลุ่มย่อยนี้แต่ละกลุ่มควรมีนักเรียนไม่เกิน 15 คน ถ้าจำนวนตั้งแต่ 25 — 30 คน มักจะพบว่านักเรียนจะไม่ทำงานกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การอภิปรายในกลุ่มเล็กนี้จะทำให้นักเรียนได้มีความสัมพันธ์และเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อส่งเสริมให้มีการแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะในการติดต่อของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูที่ได้ฟังนักเรียนอภิปรายกันในกลุ่มเล็กจะต้องสามารถดูว่านักเรียนคนไหนมีบทบาทในกลุ่มอย่างไร และมีความรู้ในการเรียนเพียงใด ครูจะดูความสามารถของเด็กแต่ละคนเพื่อช่วยแก้ปัญหาให้แก่เด็กและเพื่อเป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองต้องเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเน้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเพื่อประโยชน์ที่จะทำให้จิตใจของนักเรียนแข็งแกร่งยิ่งขึ้น จะต้องจัดเตรียมหนังสือและสถานที่ในการค้นคว้าไว้ให้พร้อมด้วย เราหวังกันว่าเด็กจะค่อยๆ มีพัฒนาการในการปรับปรุงแก้ไขตนเองพิเคราะห์ตนเองและนำตัวเองได้ ความจริงแล้วความมุ่งหมายสูงสุดของการสอนเป็นคณะก็คือ เพื่อช่วยให้นักเรียนรับผิดชอบการเรียนของตนเองนั่นเอง.⁶

ประโยชน์ของการสอนเป็นคณะมีดังนี้.

ก. ประโยชน์ในการจัดการสอนเป็นคณะของครูและนักเรียน

1. การเรียนของนักเรียนยังคงดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าครูคนหนึ่งในกลุ่มเกิดเจ็บป่วยไป ทั้งนี้เพราะครูส่วนที่เหลือสามารถสอนต่อไปได้
2. การทำงานร่วมกันเป็นคณะย่อมเปิดโอกาสให้ครูได้พูดคุยวิพากษ์วิจารณ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องวิชาการต่างๆ ทำครูมีความรู้แตกฉานมากขึ้น

3. นักเรียนฝึกสอนจะได้รับประสบการณ์ที่มีค่า เมื่อได้สังเกตการสอนของครูมากกว่า 1 คน นอกจากนี้ยังได้มีโอกาสทำงานร่วมกับครูที่มีความชำนาญในการสอนอย่างใกล้ชิด
4. ประสิทธิภาพของครูสามารถใช้ได้อย่างเต็มที่ในการสอนเป็นคณะเมื่อเทียบกับการสอนวิธีอื่น
5. สามารถช่วยให้ครูมีโอกาสใช้คุณสมบัติในตำแหน่งการเป็นผู้นำในโรงเรียนได้มากที่สุด
6. นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ที่มีค่า คือเขาสามารถทำงานกับคนกลุ่มใหญ่ก็ได้ กลุ่มเล็กก็ได้หรือทำคนเดียวก็ได้
7. การร่วมในกิจกรรมที่เตรียมโดยครูผู้ชำนาญ สร้างความสนใจเรียนให้แก่นักเรียน
8. นักเรียนมีโอกาสในการร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละคนมากกว่า
9. ความสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนได้รับการวัดจากครูหลายคน
10. ช่วยในการเป็นที่ปรึกษาของครู โดยเฉพาะครูใหม่ ส่วนครูเก่า ก็ช่วยให้ปรับปรุงการสอนให้มีความมั่นใจมากขึ้น เพราะได้รับความคิดใหม่ๆ ทางการศึกษา และวิธีสอนใหม่ๆ จากการติดต่อกับครูที่เพิ่งเริ่มสอน
11. การสอนเป็นคณะช่วยดึงดูดให้ครูมีความสามารถพิเศษสนใจและทำงานอยู่ด้วยความพอใจ เพราะเป็นหนทางได้รับการยกย่องและได้รับผลตอบแทนซึ่งมีโอกาสได้จากตำแหน่งและหน้าที่ของการเป็นผู้นำในการสอนที่กว้างขวางพอสมควร

12. การสอนเป็นคณะช่วยให้ครูมีความคิดที่กว้างขวางและยืดหยุ่นมากขึ้นเกี่ยวกับการศึกษา

ข. ประโยชน์ในการจัดการสอนเป็นคณะเกี่ยวกับการเรียนการสอนมีดังนี้. -

1. อาจช่วยในการสอนวิชาเกี่ยวข้องกัน ร่วมกันวางแผนกิจกรรมได้ดีมาก
2. บุคลากรในการสอนเป็นคณะทำงานและคิดร่วมกัน ดังนั้นจึงทำให้ทุกคนสนใจที่จะปรับปรุงคุณภาพในการสอนให้ดียิ่งขึ้น
3. ในการสอนเป็นคณะมีการใช้อุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษา มากกว่าการจัดการเรียน
4. การต่อเนื่องของการจัดการเรียน การสอน จะมีมากขึ้น ทั้งนี้ด้วยการจัดการจัดกระจายครูดี ๆ ให้เหมาะสม โดยเฉพาะการให้ครูหัวหน้าคณะและครูอาวุโส มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงกับครูใหญ่ในการปรับปรุงหลักสูตรและการสอน
5. ครูใหญ่มีบทบาทในการจัดทำหลักสูตร การนิเทศ และอบรมครูในเรื่องการสอน ตลอดจนการวัดผลก้าวหน้าของนักเรียน ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรับผิดชอบในการบริหารไปให้ครูซึ่งเป็นหัวหน้าคณะ
6. นอกจากจัดอบรมทั้งครูที่มีประสบการณ์มากและผู้มีประสบการณ์น้อย ยังส่งเสริมทัศนคติของการศึกษาอย่างมีเหตุผลด้วยการจัดให้มีการวางแผนงานในกลุ่ม โดยการสังเกตและการวัดผล ตลอดจนการร่วมมือกันวางแผนในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและการเรียนการสอน

หลังจากที่ได้พูดถึงประโยชน์ของการสอนเป็นคณะมาแล้ว ข้อเสียของการสอนแบบนี้

เป็นสิ่งควรสนใจและจะนำมากล่าวในที่นี้ด้วย เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่สนใจการสอนแบบนั้น
ได้เข้าใจถึงปัญหาและข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นได้

ข้อเสียของการสอนเป็นคณะมีดังนี้

1. สมาชิกของกลุ่มต้องเสียเวลามากสำหรับการเตรียมงาน (การเตรียมงานในที่นี้รวม
เอากิจกรรมและอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนเข้าไว้ด้วย)
2. จากการวิจัยพบว่าการสอนเป็นคณะจะได้ผลดีที่สุดเมื่อครูได้สอนในห้องที่สร้างขึ้นเพื่อ
การนี้โดยเฉพาะ
3. ความสำเร็จของการสอนขึ้นโดยตรงอยู่กับความสามารถของครู ในการทำงานร่วมกัน
ถ้าครูคนหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือ การสอนวิธีนี้จะไม่ไ้ผลตามต้องการ
4. การเลือกผู้นำของกลุ่มก็เป็นปัญหาที่ซับซ้อน ผู้ที่จะเป็นผู้นำได้นั้นต้องรู้จักใช้คำถาม
ที่กระตุ้นหรือส่งเสริมสมาชิกในกลุ่มให้แสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ผู้นำต้องเป็นผู้มี
ความรู้อย่างดีในวิชานั้นด้วย
5. เครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนของเราไม่พอ เพราะการสอนเป็นคณะมีการ
แบ่งการสอนออกเป็น 3 ระดับคือ กลุ่มใหญ่ กลุ่มเล็ก และเป็นรายบุคคล เราขาด
เครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนเป็นรายบุคคล เพราะเด็กส่วนมากต้องค้นคว้า
เพิ่มเติม ห้องสมุดที่มีอยู่ขณะนี้ส่วนมากยังมีหนังสือไม่พอกับความต้องการของนักเรียน
6. ผู้ที่จะเป็นผู้นำได้นั้นต้องเป็นผู้มีใจกว้าง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า การสอนเป็นคณะนั้นมีทั้งประโยชน์และโทษ

อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นว่า การสอนแบบนี้จะมีประโยชน์มากกว่าโทษ โดยเฉพาะในโรงเรียนไทย เพราะคุณค่าอันสำคัญยิ่งประการหนึ่งของการสอนเป็นคณะก็คือแรงกระตุ้นให้ครูมีการแลกเปลี่ยนความรู้และการร่วมมือกันวิพากษ์วิจารณ์ความรู้ทางวิชาการมากขึ้น และด้วยวิธีนี้จึงมีผลตอบแทนให้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรและกระบวนการสอนได้เป็นอย่างดีในขั้นต่อไปได้

เชิงอรรถ

1. Judson T. Shaplin, and Henry F. Olds Jr. (eds) **Team Teaching**, (New York : Harper and Row, 1964), P. 15
2. Maurie Hillson, **Elementary Education**. (The Free Press, New York, 1967), p. 225
3. William B Ragan, **Modern Elementary Curriculum**, (Pitman Publishing Corporation, New York, 1964), p. 573
4. Robert H. Johnson, Jr., and John J. Hunt, **Rx for Team Teaching**, (Burgess Publishing Company, 1968), p. 1
5. John I. Goodlad **Planning and Organizing for Teaching**. Washington D.C.: National Education Association, Project on the Instructional Program of the Public Schools, 1963), pp. 81-82.
6. Harold S. David, "Planning for Team Teaching," **Education**, (February, 1965), 333-336

บรรณานุกรม

- ภิญโญ สาร. "การสอนเป็นทีม," **ศูนย์ศึกษา**, มิถุนายน 2508, น. 16 — 24.
- วัชร ศิริวัฒน์. "การสอนเป็นทีมคืออะไร," **ประชาศึกษา**, พฤษภาคม 2508, น. 591—595
- สวัสดิ์ จงกล. "การทดลองแบบ Team Teaching ของอเมริกา," **ประชาศึกษา**, กันยายน 2507, น. 67 — 76
- สุขุม ชัยสมบัติ. "การสอนเป็นทีม," **ประชาศึกษา**, มกราคม 2508, น. 322 — 332

Chasnoff, Robert E. **Elementary Curriculum**. Pitman Publishing Corporation, New York, 1964.

David, Harold S. "Planning for Team Teaching," **Education**, February, 1965, pp. 333-336.

Goodlad, John I. "Planning and Organizing for Teaching," National Education Association, Project on the Instructional Program of the Public Schools. Washington, D.C.: the Association, 1963. pp. 81-82.

Hillson, Maurie. **Elementary Education**. The Free Press, New York, 1967.

Johnson, Robert Hl, Jr, and Hunt, John J. **Rx For Team Teaching**. Burgess Publishing Company, 1968.

Ragan, William B. **Modern Elementary Curriculum**. 3 d ed. Rinehart and Winston, New York, 1966.

Shaplin, Judson T., and Olds, Henry F., Jr. (eds.) **Team Teaching**. New York: Harper and Row, 1964.
